

УДК 355.433.1

Сергій СКОРОДІД,
*Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

Єгор ФІЛЮНКІН,
*Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

Євген КАМАЛОВ,
*Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

АНАЛІЗ ХАРАКТЕРУ ВЕДЕННЯ СУЧАСНИХ НАСТУПАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ

У статті проаналізовано можливий склад наступального угруповання противника та характер його дій, визначено основні тенденції у зміні особливостей ведення наступальних операцій, наголошено на впливі на характер наступальних операцій подальшого розвитку сухопутного компонента, який передбачатиме швидке розгортання сил, їх велику рухливість і гнучкість, а також прихованість бойових дій як в умовах воєнного конфлікту, так і за відсутності війни.

Ключові слова: збройна агресія, наступальна операція, спосіб ведення наступальної операції, бойовий склад, оперативні (бойові) завдання, оперативний маневр, мобільні дії.

Постановка проблеми у загальному вигляді. З урахуванням тенденцій розвитку воєнно-політичної обстановки в середньостроковій

© Скородід С., Філюнкін Є., Камалов Є.

перспективі загрози военній безпеці України можуть бути реалізовані за такими сценаріями:

повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України з проведенням сухопутних, повітряно-космічних, морських операцій із рішучими воєнно-політичними цілями;

збройний конфлікт всередині держави, інспірований Російською Федерацією з намаганням відокремити від України адміністративно-територіальні одиниці у східних та південних регіонах України, за участю не передбачених законом збройних формувань, терористичних угруповань у взаємодії з політичними, неурядовими, етнічними, релігійними або іншими організаціями;

збройний конфлікт на державному кордоні України, зокрема прикордонні збройні інциденти (провокації, сутички) з регулярними або нерегулярними силами Російської Федерації, не передбаченими законом збройними формуваннями [1].

У Воєнній доктрині України основною метою у воєнній сфері визначено відбиття збройної агресії, у ході якого Україна залишає за собою право на використання всіх можливих форм, способів та наявних засобів збройної боротьби. Головним принципом застосування сил оборони у воєнному конфлікті вважається ведення активної оборони з метою ураження противника та примушення його до припинення воєнних (бойових) дій. Підготовка до відбиття збройної агресії потребує насамперед детального аналізу змін, які відбуваються в перебігу наступальних дій, та нових підходів до застосування військ (сил) арміями провідних країн світу (далі – ПКС).

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опираються автори. Для прогнозування можливих дій противника з початком агресії проаналізовано останні воєнні конфлікти, зміст сучасних концепцій, настанов, публікацій про погляди військового командування ПКС на ведення воєнних дій [2–7].

Мета статті полягає в аналізі підходів, які існують в арміях провідних країн світу, стосовно визначення можливого складу та харак-

теру дій наступальних угруповань у сучасних війнах і збройних конфліктах.

Викладення основного матеріалу дослідження. Можливий бойовий склад об'єднань провідних країн світу, які діятимуть на оперативно-стратегічному напрямку, не є сталим, а залежить насамперед від обсягу і стану розгортання їх збройних сил, важливості (стратегічної та оперативної), напрямку (району) бойових дій, особливостей завдань операції (бойових дій). Склад об'єднань ПКС в останніх війнах і збройних конфліктах завжди був коаліційним.

Досвід локальних війн і збройних конфліктів показує, що для ведення широкомасштабних операцій в арміях ПКС може бути створене Об'єднане угруповання військ (сил) [2; 8], основу якого становлять один – три армійські корпуси (далі – АК) чи загальновійськова армія (далі – ЗА). Щодо виконання оперативних (бойових) завдань операції у статутах ПКС не наведено конкретних нормативів оперативних (бойових) об'єднань (ширини і глибини смуги наступу), вважається, що їх визначатимуть у кожному конкретному випадку окремо, залежно від співвідношення можливостей військ угруповання, що протидіє, та району бойових дій.

Слід зазначити, що в сучасних умовах ведення збройної боротьби будь-яке угруповання сухопутних військ проводить наступальні операції лише за умови участі в ній військово-повітряних сил. Так, для підтримки наступальної операції ЗА на добу ведення операції може бути виділено авіаційний ресурс до 300 літако-вильотів тактичної авіації.

Загальновійськова армія (АК) збройних сил ПКС та суміжних країн у воєнний час, як правило, постійного складу не має. Кожного разу її склад залежить від місця і ролі в оперативній побудові об'єднання, важливості напрямку, на якому ЗА (АК) буде діяти, а також характеру дій і складу сторони, що протистоїть [3].

Відповідно до [4] оперативну побудову з'єднання, як правило, створюють у два ешелони з урахуванням можливостей максимального використання результатів ударів із застосуванням ядерних і звичайних засобів, у тому числі високоточної зброї, забезпечення широкого маневру і свободи дій в інтересах зосередження військ для прориву

оборони та швидкого розосередження для захисту від зброї масового ураження.

Оперативна побудова ЗА противника у наступі може включати: перший ешелон; другий ешелон; загальновійськовий резерв (за одно-ешелонної побудови); угруповання родів військ і спеціальних військ; резерви; повітряний (аеромобільний) десант; рейдовий загін.

Перший ешелон призначений для виконання головних завдань: прориву тактичної зони оборони противника і виконання найближчого завдання, а у взаємодії з другим ешелonom – кінцевого (подальшого завдання) ЗА. За прийнятими в арміях ПКС положеннями у ЗА створюються бригадні тактичні групи [4], які можуть мати склад: до 5 мотопіхотних (танкових) батальйонів, до 2 артилерійських дивізіонів, підрозділи забезпечення. Таким чином склад першого ешелону може включати 2–3 бригадні тактичні групи.

Другий ешелон (або загальновійськовий резерв) призначено для розвитку наступу на тому напрямку, де досягнуто найбільшого успіху, а також для заміни з'єднань першого ешелону, які зазнали великих втрат, відбиття контратак і контрударів та виконання кінцевого завдання у взаємодії зі з'єднаннями першого ешелону. Можливе також залучення другого ешелону для знищення противника на флангах і в тилу військ, що наступають. Склад його може становити 1–2 бригадні тактичні групи. Другий ешелон, або резерв армії, розташовується у районі (на напрямку), звідки його зручніше вводити в бій.

На думку військових фахівців ПКС, зміни у способах оперативного застосування угруповань військ (сил) сьогодні спрямовані на досягнення переваги у управлінні, підвищення ефективності вогневого ураження та ролі активних дій військ, наприклад у наступі – на охоплення противника по повітрю і ведення наступальних дій із використанням відкритих флангів і проміжків в оперативній побудові.

Особливістю способів оперативного застосування військ (сил) є відмова від завдання прямих ударів для розсічення угруповання військ противника через прорив тактичної зони оборони, натомість, передбачене застосування обхідних та оманних дій. Спосіб проведення

наступальної операції визначається насамперед характером оперативного маневру силами та засобами (оперативним охопленням та оперативним обходом) і порядком вогневого ураження. Прикладом застосування цих способів є дії 3-го та 7-го армійських корпусів багатонаціональних сил в Іраку. Сковуючи з фронту угруповання іракських військ у Кувейті, 3 АК і 7 АК після здійснення маневру виконали оперативне охоплення противника через погано зайняті пустельні райони [9].

Способом проведення наступальної операції “Меч пустелі” було обрано завдання головного удару на трьох напрямках. Наступ передбачалося вести на широкому фронті. Метою завдання ударів було визначено охоплення іракських військ у Кувейті та Північному Іраку, у тому числі стратегічного резерву. Командування БНС провело заходи із введення противника в оману, унаслідок чого іракські війська створили на приморському напрямку багатошаровану оборону. Для її подолання був обраний спосіб, який передбачав прорив противника на широкому фронті. Результатом його застосування мали стати не прорив тактичної зони оборони і вихід на оперативний простір, як це було у класичних наступальних операціях Другої світової війни, а тільки імітація такого прориву для зв'язування боєм іракських військ і примушування їх до перекидання резервів з інших напрямків. Однак цей спосіб не був реалізований на практиці через відхід іракських військ із зайняттям позицій ще до початку наступу БНС.

Надалі основним способом виконання завдань стали обхідні дії з'єднань 7 АК, 24 мд та 2 бртд у поєднанні з висадкою двох аеромобільних десантів в оперативній та стратегічній глибині.

Розмах операції становив: фронт наступу – 500 км, глибина – 250 км, тривалість – 4 доби, середній темп наступу військ – 60 км на добу.

Особливостями способів застосування угруповань військ у наступальній операції БНС “Меч пустелі” були: широкомасштабні заходи оперативного маскування з метою введення противника в оману щодо головного й іншого ударів; завдання могутніх розсічних ударів військами на всю оперативну, а на деяких напрямках – і стратегічну глибину; широке застосування повітряних та аеромобільних десантів; ведення одночасних бойових дій на кількох напрямках, рубежах та районах.

В операції “Буря в пустелі” особливістю дій БНС із завоювання переваги в повітрі було постановка за 6 годин до початку операції радіоелектронних перешкод наземним і повітряним засобами РЕБ. Установленням перешкод та ударами протирадіолокаційних ракет було вирішено три головних завдання: радіоелектронне придушення системи ППО Іраку, порушення системи управління військами, досягнення панування в ефірі.

Протягом трьох діб операції було завдано сім масованих ударів (чотири масованих ракетно-авіаційних удари та три масованих авіаційних удари). Авіація виконала 4 700 бойових вильотів, 286 пусків крилатих ракет морського базування та 35 пусків крилатих ракет повітряного базування у звичайному спорядженні. Водночас за три доби кінцевої мети операції досягнуто не було, а виконано лише одне з запланованих завдань – завойоване панування в повітрі. Система управління збройними силами Іраку продовжувала функціонувати, тому командування БНС вирішило далі вести систематичні бойові дії. Проведенням повітряної наступальної операції були створені сприятливі умови для успішного застосування сухопутних угруповань військ.

В Іраку і Югославії коаліційні сили проводили повітряні наступальні операції, метою яких було визначено не тільки завоювання переваги в повітрі, а й завдання такого рівня втрат військам противника, який би забезпечив виведення його угруповань із захопленої території або створення умов для проведення наступальної операції сухопутного угруповання військ з мінімальними втратами. Особливістю операції була відсутність ефективної системи ППО у противника, що сприятливо впливало на виконання завдань пілотованою авіацією. З початком повітряно-наступальної операції американські війська розмістили в зоні Перської затоки близько 60 ЗРК “Петріот” та 26 ЗРК “Хок” [9]. Для знищення пускових установок ракетних комплексів Іраку були виділені спеціальні групи ударної авіації, це в поєднанні з масованими ударами унеможливило проведення іракськими військами повітряної та протиповітряної операцій, щоб протидіяти активному застосуванню крилатих ракет, авіації та безпілотних літальних апаратів по своїх військах та об’єктах інфраструктури.

Таким чином, під час війни у Перській затоці були реалізовані способи проведення наступальних операцій, в основу яких покладені мобільні дії військ, що передбачають не тільки швидке пересування військ до початку й у ході бойових дій, головним чином, їх здатність постійно випереджати противника, захоплювати ініціативу, створювати перевагу на обраних напрямках у короткі строки, завдавати раптових ударів та розгромлювати противника по частинах, своєчасно виходити з-під його ударів.

На сьогодні збройні сили ПКС зробили ще один крок в удосконаленні наступу, але вже в організації управління. Свідченням цього є реалізація концепції мережоцентричної війни (Network Centric Warfare) – системи поглядів на управління збройними силами і засобами в операціях XXI століття, що передбачає ведення бойових дій в єдиному інформаційному просторі [10]. Триває процес переходу від структури інформаційного забезпечення військ (ієрархічної побудови бойового управління) до структури, спрямованої на формування уніфікованої єдиної логічної мережі інформаційного забезпечення, що гарантує з'єднання між будь-якими двома точками на полі бою, будь-якою точкою поля бою і будь-якою точкою поза ним.

Мережний принцип полягає у створенні моделі обміну інформацією, що максимально розширює форми виробництва інформації, доступу до неї, її розподілу і зворотного зв'язку. Мережа є новим простором – інформаційним, в якому розгортаються основні стратегічні операції (як розвідувальні, так і військові), а також їх дипломатичне, економічне, технічне і тилове забезпечення.

Мережа в такому широкому розумінні містить одночасно різні складові: бойові одиниці, систему зв'язку, інформаційне забезпечення операцій, формування громадської думки, дипломатичні кроки, соціальні процеси, розвідку і контррозвідку, етнопсихологію, релігійну та колективну психологію, економічне забезпечення, технічні інновації тощо.

Такі традиційні компоненти системи бойового управління, як основний, запасний і мобільний командні центри, втрачають виняткову значущість, оскільки незалежно від місця перебування командувач (командир) відповідного рівня управління, у тому числі Верхо-

вний головнокомандувач, завжди матиме доступ до всіх необхідних засобів, що забезпечують найефективніше виконання ним функціональних обов'язків.

Отже, в основі цієї стратегії лежить повна перевага над противником, якої досягають не тільки більшою чисельністю сил і засобів, а й створенням необхідних умов для найефективніших дій, у тому числі в умовах чисельної переваги протиборчої сторони.

Високий ступінь обізнаності, сформований на основі аналізу загальної картини бойових дій, дасть змогу командувачам (командирам) з'єднань (частин) вести ефективні наступальні дії завдяки організації тісної взаємодії сил і засобів та швидко реагувати на будь-які зміни обстановки. Командири підпорядкованих частин і підрозділів зможуть повно сприймати складну обстановку і діяти, виявляючи ініціативу, не чекаючи наказів вищого командування. Унаслідок цього війська будуть здатними створювати найвигідніші умови для ведення наступу й уникати непередбачуваних зіткнень з противником у ході висування.

Крім того, у середньостроковій перспективі очікується поява нових форм застосування військ: масованого удару високоточною зброєю, спільного використання засобів РЕБ та вогневого ураження, повітряного бою вертольотів, контрудару (контратаки) ударними вертолітними частинами (підрозділами), рейдових дій повітряно-штурмових з'єднань (частин) і стратегічних аеромобільних десантів.

Для способів бойового застосування угруповань військ будуть характерними такі особливості:

під час створення угруповання і його розгортання незначна залежність військ від наявності об'єктів транспортної інфраструктури (морських або річкових портів, аеродромів тощо) в районі майбутньої операції;

організація взаємодії військ (сил) із використанням засобів візуального відображення картини району проведення операції;

досягнення перемоги над противником завдяки завданню вибіркових високоточних ударів по цілях, що визначають боєздатність противника;

висока автономність дій військ;

висока сумісність різнорідних систем управління, розвідки і зв'язку;

збільшення ступеня розосередження формувань на полі бою, ведення бойових дій за окремими, часто ізольованими напрямками за наявності значних розривів у бойових порядках і проміжків в оперативній побудові угруповань наземних сил, унаслідок цього – ускладнення підтримки стійкої взаємодії компонентів наземних сил;

поява нових функціональних елементів побудови військ – вертолітних, протитанкових і протидесантних резервів, аеромобільних десантів, повітряно-наземних тактичних груп, угруповань сил і засобів інформаційної боротьби, розвідки та РЕБ, сил для ведення кібероперацій;

широке застосування формуваннями наземних сил перевезення по повітрю на різні відстані, зростання їх доступності і масштабів до аналогічних показників наземного маневру [10].

Перелічене дає змогу спрогнозувати зміни у способах ведення наступу під дією вказаних особливостей на прикладі операції в Іраку (рис. 1, 2).

Крім того, вітчизняні та закордонні військові експерти зауважують, що характерною особливістю сучасного воєнного конфлікту буде підвищення ефективності застосування звичайних засобів вогневого ураження через їх інтеграцію з новими швидкодійними засобами розвідки у розвідувально-ударну (вогневу) систему, яка функціонує в межах єдиного інформаційного поля [11]. Така інтеграція стала чинником, що зумовив значні зміни характеру, форм і способів ведення бойових дій у сучасному воєнному конфлікті та сприяв перетворенню вогневого ураження в один із вирішальних елементів чинників, що визначає хід і результат операції, а в низці прикладів – і війни в цілому.

Об'єднання засобів розвідки і вогневого ураження єдиною інформаційною мережею зумовило такі особливості бойових дій військ у сучасних операціях:

відсутність безпосереднього зіткнення головних сил угруповань військ на початку операції і відмова їх від тривалої концентрації на вузьких ділянках фронту;

несподіване, узгоджене і масоване застосування усіх наявних сил та засобів з метою завдання рішучого вогневого ураження угрупован-

ню, яке протидіє, щоб створити потрібне співвідношення сил і засобів для успішного ведення операції;

ведення бойових дій мобільними тактичними групами (батальйонними, бригадними) для швидкого використання результатів вогневого ураження і завершення розгрому основного угруповання противника [3, 12].

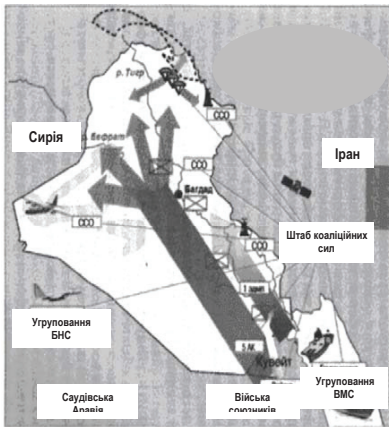

Рис. 1. Дії сухопутних військ збройних сил США і їх союзників в операції проти Іраку в 2003 р.

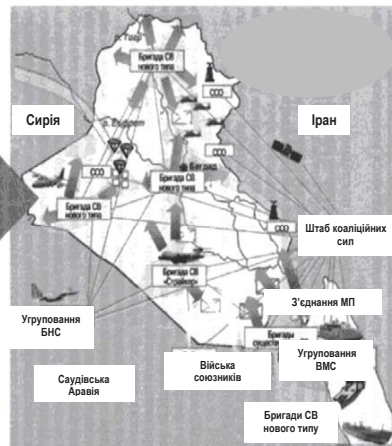

Рис. 2. Можливі дії сухопутних військ нового типу проти Іраку (варіант)

Висновки. Проведений аналіз дав змогу визначити можливий склад угруповання противника, що, ймовірно, буде коаліційним, та характер його дій. Установлено, що в сучасних наступальних операціях противник намагатиметься забезпечити собі перевагу в силах і засобах для успішного ведення операції створенням потужного угруповання військ (сил). До того ж, на основі даних розвідки про склад і можливий характер дій наших військ, противник розглядатиме кілька варіантів своїх дій та обиратиме з-поміж них найбільш прийнятний.

Провідною і стійкою тенденцією у зміні перебігу наступальних дій можна вважати прагнення до одночасного розгрому противника

на всю глибину його оперативної побудови із зосередженням бойової міці проти основних об'єктів, що визначають оперативну стійкість угруповання, яке протистоїть.

Значний вплив на вибір способів ведення наступальних операцій матиме подальший розвиток сухопутного компонента, який передбачатиме швидке розгортання сил, їх велику рухливість і гнучкість, а також прихованість бойових дій як в умовах воєнного конфлікту, так і за відсутності війни.

Перспективою подальших досліджень у даній предметній галузі можуть бути проведення порівняльного аналізу поглядів вітчизняних фахівців та фахівців ПКС, що стосується видів наступальних дій та основних форм маневру, які використовуються під час ведення наступальних дій.

Список використаної літератури

1. Воєнна доктрина України, затверджена Указом Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>
2. Стрижевський В. В. Розвиток загальної тактики в локальних війнах другої половини ХХ та на початку ХХІ століть : монографія / В. В. Стрижевський. – К. : НАОУ, 2006. – 272 с.
3. Толубко В. Б. Основні закономірності сучасних локальних війн та збройних конфліктів / В. Б. Толубко, Ю. І. Бут, В. О. Косевцов. – К. : НАОУ, 2002. – 68 с.
4. Заїка В. Ф. Оперативне мистецтво іноземних армій : навч. посіб. / В. Ф. Заїка, О. М. Мішков, М. М. Кузьмін та ін. – К. : НУОУ, 2010. – 92 с.
5. Гирин А. В. Взгляды командования Армии США на ведение наступления [Электрон. ресурс] / А. В. Гирин. – Режим доступа : <http://go.microsoft.com/fwlink/?LinkId=69157>
6. Гирин А. В. Взгляды командования Народно-освободительной Армии Китая на ведение наступления [Электрон. ресурс] / А. В. Гирин. – Режим доступа : <http://go.microsoft.com/fwlink/?LinkId=69157>
7. Гирин А. В. Взгляды командования Овс НАТО на подготовку и ведение наступательных операций [Электрон. ресурс] / А. В. Гирин. – Режим доступа : <http://go.microsoft.com/fwlink/?LinkId=69157>

8. Телелим В. М. Досвід створення та застосування угруповання військ (сил) у локальних війнах і збройних конфліктах : монографія / В. М. Телелим, В. В. Стрижевський, О. М. Загорка. – К. : НАОУ, 2012. – 336 с.

9. Золотов Л. С. Взгляды на развитие способов ведения общевойсковой операции и боя / Л. С. Золотов // Военная мысль. – 1994. – № 8 – С. 31–39.

10. Сатаров В. Развитие форм и способов боевых действий Сухопутных войск США [Электрон. ресурс] / В. Сапаров. – Режим доступа : http://pentagonus.ru/publ/razvitiye_form_i_sposobov_boevykh_dejstvij_sukhoputnykh_vojsk_ssha_2012/109-1-0-2078

11. Романченко І. С. Мережецентрична система ведення війни – міф XXI сторіччя чи виклик Збройним Силам України? / І. С. Романченко, А. І. Сбітнев // Наука і оборона. – 2006. – № 3. – С. 12–17.

12. Литвиненко В. И. Основные тенденции огневого поражения в современных операциях (боевых действиях) / В. И. Литвиненко, И. П. Русанов // Военная мысль. – 2014. – № 103 – С. 19–26.

Рецензент – кандидат військових наук Починок С. М.

Скородид С. П., Филюнкин Е. В., Камалов Е. В. Анализ характера ведения современных наступательных операций

В статье проанализированы возможный состав и характер действий наступательной группировки противника, определены основные тенденции изменения особенностей ведения наступательных операций, акцентировано внимание на влияние на характер наступательных операций дальнейшего развития сухопутного компонента, который будет предполагать быстрое разворачивание сил, их большую подвижность и гибкость, а также скрытность боевых действий как в условиях военного конфликта, так и при отсутствии войны.

Ключевые слова: *вооруженная агрессия, наступательная операция, способ ведения наступательной операции, боевой состав, оперативные (боевые задачи), оперативный маневр, мобильные действия войск.*

Skorodid S.P., Filyunkin Y.V., Kamalov Y.V. Analysis of the nature of modern offensive operations

Article provides analysis of possible composition and nature of actions of adversary's offensive grouping. Authors outline main tendencies in

changes of offensive actions nature's properties. Emphasis is made that the choice of a method of conducting offensive actions will be influenced by further development of the land component, which will be affected dramatically by its rapid deployment, high mobility and flexibility, as well as secrecy of combat actions in both war and peace time.

Keywords: *armed aggression, offensive operation, method of offensive actions conduct, combat composition, operational (combat) tasks, operational maneuver, mobile actions of troops.*